

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Київський авіаційний інститут»,
доктору економічних наук, професору,
професору кафедри міжнародних економічних відносин
Наталії ГРУЩИНСЬКІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **ГОРОБЕЦЬ Ольги Геннадіївни**
«Роль штучного інтелекту у трансформації міжнародного бізнесу та
стимулюванні ринкових інновацій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток міжнародного бізнесу відбувається під впливом глибокої цифрової трансформації, посилення ролі даних, ускладнення глобальних ланцюгів створення вартості та швидкого поширення технологій штучного інтелекту. У таких умовах ІІІ перестає бути лише окремим інструментом автоматизації й набуває значення системного чинника міжнародної конкурентоспроможності, інноваційної активності компаній, формування нових бізнес-моделей і підвищення ефективності управлінських рішень.

Особливість обраної теми полягає в тому, що вона розкриває штучний інтелект не ізольовано як технологічне явище, а в контексті міжнародних економічних відносин, де технологія стає чинником зміни позицій компаній і країн у глобальному конкурентному середовищі. Для міжнародного бізнесу дедалі більшого значення набувають швидкість оброблення інформації, якість прогнозування, здатність до персоналізації продуктів і послуг, управління ризиками, цифрова координація міжнародних команд та ефективне використання даних. Саме ці напрями безпосередньо пов'язані з розвитком ІІІ та визначають нові умови участі підприємств у світовій економіці.

Обрана тема має особливе значення для України, оскільки в умовах повномасштабної війни, обмеженості ресурсів, потреби у післявоєнному відновленні та інтеграції до європейського економічного простору саме цифрові технології й ІІІ можуть стати інструментами підвищення продуктивності, розвитку експортного потенціалу, модернізації підприємств і формування нових ніш у міжнародному поділі праці. Дисертація Горобець О. Г. відповідає актуальному запиту на наукове осмислення того, як ІІІ змінює міжнародний бізнес і яким чином його потенціал може бути використаний для стимулювання ринкових інновацій.

Важливим є також те, що дослідження виконано на перетині кількох проблемних площин: цифрової економіки, міжнародної конкуренції, інноваційного розвитку, бізнес-трансформації, регулювання ІІІ та прикладного управління компаніями. Такий підхід відповідає сучасній логіці розвитку спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», у межах якої дедалі більше уваги приділяється впливу технологічних змін на міжнародний бізнес, глобальні ринки, цифрову торгівлю послугами та конкурентоспроможність національних економік.

Таким чином, дисертаційна робота є своєчасною, теоретично значущою і практично важливою. Вона спрямована на вирішення актуального наукового завдання, пов'язаного з обґрунтуванням ролі ІІІ у трансформації міжнародного бізнесу та визначенням можливостей використання ІІІ для стимулювання ринкових інновацій, зокрема в українському економічному середовищі.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертаційна робота Горобець О. Г. відзначається логічною побудовою дослідницького процесу, належним рівнем теоретичного опрацювання проблематики та цілісною реалізацією поставленої мети і завдань. Авторкою обґрунтовано вибір методології, що поєднує історико-логічний, системно-структурний, порівняльний, аналітичний, узагальнювальний і модельний підходи. Використання цих методів дозволило розкрити як глобальні тенденції розвитку ІІІ, так і особливості його впливу на міжнародний бізнес та інноваційну активність українських підприємств.

Коректність визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження відповідає сучасним вимогам до дисертацій у сфері міжнародних економічних відносин. Джерельна база є достатньо широкою і охоплює наукові праці з питань штучного інтелекту, міжнародного бізнесу, цифрової економіки та інноваційного розвитку, документи міжнародних організацій, нормативно-правові акти України та ЄС, аналітичні звіти, статистичні матеріали, а також авторські матеріали щодо розроблення платформи SynchronRecords.

Наукова обґрунтованість результатів посилюється тим, що авторка не обмежується описом загальних переваг ІІІ, а послідовно розглядає економічні, організаційні, інституційні та управлінські передумови його результативного впровадження. У роботі переконливо показано, що ІІІ не може бути ефективним без якісних даних, зрілої цифрової інфраструктури, підготовленого персоналу, прозорих правил доступу, управління ризиками та людського контролю. Така постановка питання дозволяє уникнути технологічного детермінізму і розглядати ІІІ як складний соціально-економічний феномен.

Наукова новизна дисертації полягає у поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження ролі ІІІ у трансформації міжнародного бізнесу та розробленні науково-прикладного підходу до використання бізнес-операційної системи на базі ІІІ як інструменту стимулювання ринкових інновацій і підвищення ефективності управління компаніями.

У роботі вперше обґрунтовано концепцію бізнес-операційної системи на базі ІІІ як інтегрованої моделі управління компанією, що поєднує дані, бізнес-процеси, аналітику, агентські функції, управління знаннями, контроль доступу, операційну пам'ять і підтримку управлінських рішень у єдиному цифровому середовищі. Також розроблено прикладну архітектуру платформи SynchronRecords, яка демонструє можливість практичної реалізації такої моделі.

Варто позитивно відзначити, що SynchronRecords у дисертації представлено не лише як приклад програмного рішення, а як модель організаційної інтеграції ІІІ у бізнес-процеси. У цьому полягає важлива перевага дослідження: авторка переходить від загального опису цифрових технологій до формування конкретної логіки їх використання в управлінні компанією, з урахуванням операційних записів, аналітики, ролей користувачів, ІІІ-агентів, звітності, пріоритизації завдань і механізмів погодження рішень.

Удосконалено класифікацію моделей інтеграції ІІІ у бізнес-процеси компаній шляхом виокремлення інструментальної, процесної, платформної та ІІІ-орієнтованої моделей. Ця класифікація має як теоретичну, так і практичну цінність, оскільки дозволяє оцінити рівень цифрової зрілості компанії, визначити глибину впровадження ІІІ та відмежувати поверхневе використання окремих інструментів від системної трансформації управлінської моделі.

Подальшого розвитку набули положення щодо впливу ІІІ на продуктиві, процесні, організаційні, маркетингові та бізнес-модельні інновації. Авторкою слушно доведено, що інноваційний ефект ІІІ не зводиться лише до економії часу або зниження витрат, а проявляється у зміні способів створення продуктів, взаємодії з клієнтами, побудови сервісів, організації знань і виходу компаній на міжнародні ринки.

Дисертантка продемонструвала вміння самостійно здійснювати науковий пошук, формулювати авторські висновки та створювати прикладні інструменти, що мають значення для розвитку цифрової трансформації міжнародного бізнесу. Представлене дослідження має належну теоретико-методологічну базу, практичну спрямованість і містить оригінальні наукові результати.

Структура і зміст дисертації. Результати дисертаційного дослідження відображені у 16 наукових працях за 2022-2026 роки, у яких розкрито основні теоретичні, аналітичні та прикладні положення роботи. Серед них 3 статті у фахових наукових виданнях України, 1 розділ у колективній монографії, 12 тез доповідей у матеріалах міжнародних наукових і науково-практичних конференцій.

Дисертаційна робота структурно відповідає вимогам до досліджень такого рівня і є завершеним, логічно послідовним науковим дослідженням. Вона складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатку. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, інформаційну базу, наукову новизну, практичне значення, апробацію результатів і публікації.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні основи впливу штучного інтелекту на міжнародний бізнес. Авторкою досліджено сутність, еволюцію та класифікацію технологій ШІ, охарактеризовано трансформацію бізнес-процесів у міжнародному бізнесі під впливом ШІ, а також проаналізовано економічні й соціальні аспекти його впровадження. Позитивним є те, що розділ не обмежується технологічним описом, а показує зв'язок ШІ з міжнародною конкурентоспроможністю, зміною бізнес-функцій, соціальними наслідками, ризиками зайнятості, цифровою нерівністю та необхідністю відповідального управління.

Другий розділ присвячено інноваційному потенціалу та моделям інтеграції ШІ в міжнародному бізнесі. У ньому систематизовано моделі й стратегії інтеграції ШІ у бізнес-процеси компаній, розкрито вплив ШІ на інноваційний розвиток міжнародного бізнесу та обґрунтовано концепцію бізнес-операційної системи на базі ШІ на прикладі платформи SynchronRecords. Особливої уваги заслуговує те, що авторка розглядає ШІ як чинник зміни інноваційного циклу: від генерації ідей і аналізу ринку до тестування гіпотез, масштабування цифрових продуктів і формування нових моделей управління.

У третьому розділі проаналізовано сучасний стан та особливості розвитку ШІ в Україні, оцінено його вплив на інноваційну активність українських підприємств, а також визначено стратегічні напрями, перспективи та бар'єри впровадження ШІ в Україні. Цінним є те, що український контекст розкрито не ізольовано, а у взаємозв'язку з євроінтеграційним вектором, потребами післявоєнного відновлення, розвитком людського капіталу, цифрової держави, стартап-екосистеми та міжнародної конкурентоспроможності.

Загальні висновки дисертації логічно підсумовують результати роботи, відповідають поставленим завданням і відображають основні наукові положення,

винесені авторкою на захист. Текст дисертації є структурованим, послідовним, достатньо аргументованим і насиченим авторськими узагальненнями, таблицями, рисунками та прикладними матеріалами.

Практичне значення наукових досліджень. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання його результатів під час розроблення стратегій упровадження ІІІ в міжнародних компаніях, українських підприємствах, малому та середньому бізнесі, стартапах і цифрових платформах. Запропоновані моделі інтеграції ІІІ можуть застосовуватися для діагностики цифрової зрілості підприємств, вибору сценаріїв автоматизації, формування політик відповідального використання ІІІ та оцінювання економічного ефекту.

Практична цінність роботи полягає також у тому, що авторка пропонує не абстрактні рекомендації, а логіку поетапного впровадження ІІІ в бізнес-процеси. Такий підхід може бути корисним для підприємств, які перебувають на різних рівнях цифрової зрілості: від використання окремих інструментів до побудови інтегрованого цифрового робочого простору. Це особливо важливо для українського бізнесу, де рівень готовності до ІІІ є нерівномірним, а потреба в підвищенні продуктивності та конкурентоспроможності є надзвичайно високою.

Окреме практичне значення має розроблення та опис платформи SynchronRecords, яка демонструє можливість створення бізнес-операційної системи на базі ІІІ для підтримки управління компанією, збереження операційного контексту, роботи агентів, формування звітів, управління ризиками, обробки повідомлень і підтримки управлінських рішень.

Перевагою запропонованого підходу є врахування не лише ефективності, а й безпеки використання ІІІ. У платформній логіці SynchronRecords передбачено рольовий доступ, реєстр дій, погодження високоризикових рішень, контроль автономності ІІІ та збереження операційної пам'яті. Такі елементи мають важливе значення для міжнародних компаній, які працюють у середовищі різних регуляторних вимог, високих стандартів захисту даних і підвищеної відповідальності перед партнерами та клієнтами.

Результати роботи можуть бути використані в навчальному процесі під час підготовки фахівців за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», а також у діяльності підприємств, які планують упроваджувати ІІІ у продажі, фінанси, маркетинг, управління проектами, клієнтський сервіс, операційну аналітику та внутрішню координацію. Окремі положення дисертації можуть бути корисними для формування освітніх курсів із цифрової економіки, міжнародного бізнесу, інноваційного менеджменту, управління даними та відповідального використання ІІІ.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертації та наукових публікацій здобувачки Горобець О. Г. порушень академічної доброчесності не виявлено. У тексті дисертації та пов'язаних із нею публікаціях відсутні випадки плагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів. Текстові запозичення мають належні посилання, а отримані наукові результати є самостійно обґрунтованими та підтвердженими належною джерельною базою.

Дисертація відповідає принципам академічної етики та стандартам доброчесності. Матеріали щодо платформи SynchronRecords мають авторський прикладний характер і демонструють здатність здобувачки поєднувати науковий аналіз із практичною розробкою цифрового рішення. Посилання на використані джерела подано коректно, а авторські висновки сформульовано на основі самостійного аналізу теоретичних, аналітичних і прикладних матеріалів.

Зауваження до дисертації. Дисертаційна робота Горобець О. Г. загалом вирізняється високим рівнем теоретичного і практичного опрацювання матеріалу, однак окремі аспекти дослідження можуть бути уточнені або розвинені у майбутніх наукових роботах авторки, зокрема:

1. У першому розділі доцільно було б дещо ширше систематизувати відмінності між класичними цифровими технологіями, автоматизацією, платформними рішеннями та сучасними ІІІ-системами з погляду їхнього впливу на міжнародні бізнес-процеси.

2. Окремі положення щодо економічного ефекту від упровадження ІІІ могли б бути доповнені ширшим кількісним аналізом на основі фінансових або операційних показників підприємств різних галузей.

3. У частині аналізу українського контексту доцільним було б розширити міжнародне порівняння політик розвитку ІІІ, зокрема зіставити підходи України, країн ЄС, США та окремих держав Азії.

4. Запропонована платформа SynchronRecords є цікавим прикладом бізнес-операційної системи на базі ІІІ, однак у подальших дослідженнях доцільно було б розширити її апробацію через тестування в різних типах компаній і порівняння результатів до та після впровадження.

5. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення детальнішої системи показників для вимірювання впливу ІІІ на ринкові інновації, зокрема на швидкість виведення продукту на ринок, якість клієнтської взаємодії, частку цифрових доходів і рівень міжнародної масштабованості бізнес-моделі.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер та не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи. Вони радше

окреслюють перспективи подальшого розвитку наукової проблематики, ніж ставлять під сумнів отримані авторкою результати.

У цілому дисертаційна робота демонструє належний рівень наукової зрілості, актуальність обраної проблематики, чітку структуру та ґрунтовність проведеного дослідження. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, що поєднує теоретичну цінність із практичною значущістю у сфері трансформації міжнародного бізнесу під впливом ІІІ.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам. Дисертація на тему «Роль штучного інтелекту у трансформації міжнародного бізнесу та стимулюванні ринкових інновацій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що містить нові, актуальні та достовірні результати. Робота відзначається системністю, цілісною логікою викладу та належним рівнем теоретико-методологічного обґрунтування.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами), а також постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

Ураховуючи актуальність теми, наукову новизну, обґрунтованість висновків і практичну значущість одержаних результатів, авторка дисертації, Горобець Ольга Геннадіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Рецензент:

к.е.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»

Аліна ПРОКОП'ЄВА

Висновок
Висновок
Висновок